

*А. М. Савченко,
ст. викладач кафедри аудиту та економічного аналізу,
Національний університет державної податкової служби
України*

ОСНОВНІ ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

У статті розглянуто та проаналізовано основні історичні етапи становлення та розвитку корпоративної форми організації бізнесу. Здійснено ретроспективний огляд наукового інтересу до економічної корпорації, що дає можливість визначити й оцінити, яке місце зайняла ця проблема у економічних вченнях. Визначено місце корпоративного сектора економіки України в національній економіці країни.

The basic historical stages of becoming and development of corporate form of organization business are considered and analysed in the article. The retrospective review of scientific interest to the economic corporation is carried out which enables to define and estimate what place was taken by this problem in economic studies. Place of corporate sector of Ukrainian economy in a national economy is determined.

Ключові слова: корпорація, корпоративний сектор, акціонерні товариства, корпоративні структури.

ВСТУП

Ринкові засади господарювання, впроваджені в Україні від початку її незалежності, суттєво вплинули на всі складові економічних відносин, насамперед, на процес трансформації власності, формування корпоративного сектора економіки і зокрема акціонерної власності. Великі корпорації займають провідне місце в недержавному секторі економіки, що зумовлює теоретичне і практичне значення розробки наукових аспектів та механізмів державного управління їх діяльністю.

Значний внесок в дослідження питання становлення та розвитку корпоративного сектора економіки зробили такі вітчизняні вчені, як: В. Беседін, І. Бондар, В. Геєць, В. Євтушевський, М. Чечетов, А. Птащенко, І. Пилипенко, М. Чумаченко, А. Федулова та ін., а також іноземні

фахівці: А. Сміт, К. Маркс, Ф. Енгельс, А. Маршал та ін. Велика робота з цих питань проведена в правовому полі. Прийнято Закон України "Про приватизацію державного майна", Указ Президента України "Про корпоратизацію підприємств", Закон України "Про господарські товариства", Закон України "Про акціонерні товариства". Низка нормативних документів Кабінету Міністрів України сприяли формуванню корпоративного сектора економіки в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті — визначити місце корпоративного сектора економіки в національній економіці країни. Провести ретроспективний аналіз існуючих економічних вчень, що дасть можливість оцінити стан та обрати найбільш ефек-

тивні методичні підходи щодо дослідження проблеми розвитку корпорації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для нашої країни корпорація порівняно нова форма об'єднання. Вітчизняні науковці дотримуються різноманітних поглядів на термінологічні рамки цього поняття. Ряд економістів до корпоративних організацій відносять всі комерційні організації, засновані на партнерстві, інші — господарські товариства. Також існує думка, що корпорація — це лише акціонерне товариство. Кожна позиція має раціональну основу і має право на існування, хоча неможна не відмітити, що саме акціонерні товариства у вітчизняній економіко-правовій системі за своєю суттю з найменшими відмінностями ідентичні з корпораціями в світовій господарській і правовій практиці.

Ретроспективний огляд наукового інтересу до економічної корпорації, дає можливість визначити й оцінити, яке місце зайняла ця проблема у економічних вченнях.

Класична політична економія, яка бере свої початки з Англії та Франції упродовж XVIII — XIX ст., формуючи ідеальну модель ринкової економіки, зосереджувалася на явищі підприємництва в цілому як рушіїві капіталістичного розвитку. Корпорації у вигляді акціонерних товариств на той час були рідкісним явищем, тому не представляли інтересу для науковців.

А. Сміт висловлював скептичну думку про майбутнє акціонерних підприємств. Завершуючи свою знамениту працю, він висловлює скептичні погляди щодо розвитку саме корпорацій, тому що останні володіють і керують більше чужим капіталом, ніж своїми власним, отже, від них не можна очікувати безмежної обережності, яку учасники приватного підприємства проявляють в управлінні своїм капіталом. Тому недбалість і марнотратство будуть завжди більшою чи меншою мірою позначатися на управлінні справами такої компанії [2, с. 532].

К. Маркс встановив, що корпоративний капітал, який історично виник як виняток із загальних правил конкурентної гри у вигляді привілейованих, наділених політикою монопольними правами, великих торговельних компаній, на кшталт англійської та нідерландської Ост-Індських акціонерних корпорацій, з часом, а саме — в період промислової революції, задіяв могутні стимули для прогресу продуктивних сил, здійснення великомасштабних проектів, введення нових технологій та організаційних форм. Завдяки інкорпоруванню

суб'єктів економічного процесу капітал розвинувся у найдосконалішу форму існування приватної власності, "де він існує не лише в собі, відповідно до своєї субстанції, але й за своєю формою є суспільною силою і суспільним продуктом" [3, с. 20].

Основоположник мікроекономічного аналізу А. Маршалл у праці "Принципи економікс" (1890), обґрунтовуючи значущість організаційної функції керівника представницької фірми, вказував на те, що закріплення управлінської функції за професіоналами у сфері бізнесу й управління стає необхідною умовою появи та ефективної діяльності такого типу компаній. Трохи згодом він поставив питання про розбіжність інтересів управлінців та власників корпорації [4].

Поняття "корпорація" не можливо вважати вичерпним, адже не існує однозначної думки щодо цього терміна. Нижче наведено найчастіше вживані в економічній літературі визначення корпорації.

В економічній енциклопедії за редакцією Гаврилішина Б.Д., корпорація визначається як колективна форма капіталістичних підприємств, яка існує у формі акціонерних товариств відкритого і закритого типів. Виникла внаслідок дії законів концентрації виробництва і капіталу, адекватності виробничих відносин рівню і характеру розвитку продуктивних сил, централізації капіталу та інше. Їх конкретизацією був процес переростання продуктивними силами вузьких меж індивідуальної капіталістичної власності, що почався в 60-ті роки XIX ст. і завершився на рубежі двох століть" [5, с. 85—86].

На початку XX ст. корпорація в США перетворилася на організаційну форму великих капіталістичних підприємств. У наступний період статусу корпорації набули середні й навіть частина дрібних підприємств, що було зумовлено практикою оподаткування, намаганням цих підприємств ухилитися від сплати частини податків. Оскільки індивідуальні капіталістичні підприємства і партнерства оподатковуються за ставками індивідуального прибуткового податку, то корпорації сплачують податок з прибутку. Величина ставок податків на прибуток нижча (наприкінці XX ст. максимальна ставка податку на прибуток становила в США 34%, тоді як максимальна ставка особистого прибуткового податку — 39%). Корпорація має також пільги в оподаткуванні. Корпорація — юридична особа. Для її реєстрації до місцевих органів влади подаються дані про засновників

корпорації, сфери її діяльності згідно із встановленою формою. Законодавство гарантує право корпорації на вічне існування незалежно від зміни власників акціонерного капіталу. У разі банкрутства або неплатоспроможності корпорація відповідає за своїми зобов'язаннями лише майном самої корпорації, а індивідуальні компанії та партнерства — не лише власним майном, а й майном власників. Це означає, що корпорація — компанія з обмеженою відповідальністю, що також є важливим стимулом для дрібних і середніх підприємств домагатися такого юридичного статусу. Корпорація зобов'язана надавати публічну звітність, від якої звільнені індивідуальні власники та інші види торгових товариств. Через юридичний статус до корпорації в (юридичній літературі) відносять будь-які спілки та організації, створені з метою захисту привілеїв їх учасників у процесі певної діяльності, зокрема й деякі види профспілкових об'єднань.

В юридичній енциклопедії за редакцією Тихомирової Л.В. зазначається, що корпорація — об'єднання, союз підприємств або окремих підприємств, одна із основних форм підприємництва, яка наділена правом власності, отримання позики, застави і ліквідації майна, управлінням власними справами, зверненням в суд. З іншої сторони, корпорації несуть відповідальність за законом і відповідно на них також можна подавати в суд [6, с. 214—215].

На думку Гіжевського В.К., корпорація — це договірні об'єднання, створені на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників [7, с. 22].

У великому юридичному словнику зазначено, що корпорація — це сукупність осіб, що об'єдналися для досягнення певної мети, що являє собою самостійний суб'єкт права — юридичну особу. В капіталістичних країнах корпорації поділяються на публічні, які здійснювали деякі державні функції (міські та сільські організації, адвокатура), і приватні, які мали на меті отримання прибутку (різноманітні акціонерні товариства). Найбільшого розповсюдження набули корпорації крупних капіталістів, які підпорядкували собі буржуазний державний апарат. Разом з цим, буржуазні країни стримували виникнення і діяльність класових робочих корпорацій (профспілок і інших) [8, с. 48].

У великому економічному словарі за редакцією А.Н. Азріліяна

зазначено: корпорація — це широко розповсюджена в розвинутих країнах форма організації підприємницької діяльності, яка передбачає частку власності, юридичний статус і концентрацію зусиль управління в руках верхнього ешелону професійних управлінців (менеджерів), які працюють по найму. Цей же словник класифікує корпорації і наводить наступні визначення [9, с.393].

Корпорація закритого типу — корпорація акціями, якої володіє невелике коло осіб і цінні папери вільно не продаються.

Корпорація "квазіпублічна" — приватна організація з суспільними функціями.

Корпорація Ллойда — виникла в XVII ст. як приватна організація, з 1871р. — офіційно зареєстрована. Проводить всі види страхування, враховуючи операції, пов'язані з видачею гарантії. Для вступу необхідно внести депозит, від суми якого залежить розмір участі в страхуванні. Крім проведення страхових операцій, займається консультативною діяльністю.

Корпорація Міжнародна фінансова — створена як філіал МФББ у 1956 р.; вона є спеціалізованою організацією ООН і подібна до МФББ. На відміну від МФББ, корпорація орієнтується на надання кредитів без отримання урядових гарантій, але за умови високої рентабельності й фінансовій ефективності проектів. Також МФК займається інвестиційною діяльністю з правом подальшого продажу придбаного активу приватному капіталу.

Корпорація нефінансова державна — сукупність не фінансових корпорацій і квазікорпорацій-резидентів, контроль за діяльністю, яких здійснюється державою.

Корпорація опікунська — здійснює контроль і управління довіреним майном інтересах третіх осіб.

Корпорація транснаціональна — велика корпорація, що має закордонні активи. Материнська компанія контролює всі інші, що входять до корпорації.

Корпорація фінансова — це підприємства, що в основному займаються фінансовим посередництвом чи пов'язаними з ним видами фінансової діяльності.

Корпорація приватна — вид акціонерного товариства, з невеликою кількістю акціонерів, 80—90% акцій належить власнику, вузькому колу акціонерів чи членам однієї сім'ї.

Узагальнивши існуючі теоретичні положення, можна виділити певну узагальнену класифікацію корпорацій, яка наведена в табл. 1 [10, с. 214].

Представлена класифікація корпорацій не є найбільш точною серед існуючих нині форм підприємництва. Ми звернули увагу лише на основні риси, особливості формування і функціонування, які закладені у конкретних формах існування корпорації. Звичайно, неупереджений теоретичний аналіз існуючих класифікацій в англійській системі права передбачає існування наступних форм: публічні (public), приватні (guaranteed public), підприємницькі (business), неприємницькі (non-profit). У цьому випадку маємо зазначити, що, наприклад, між приватними та публічними корпораціями в розвинених ринкових господарствах реально функціонує велика кількість товариств змішаного типу власності, у капіталі яких представлені у різних співвідношеннях приватні особи та держава. Відтак, статистичне віднесення їх або до приватної, або до державної форм підприємництва припускає умовність, якою зазвичай слугує тип володаря контрольного пакету акцій. Утім, ця умовність у виділенні лише двох типів корпорацій за формою власності є вельми важливою: вона вказує не лише на наявність більших чи менших поведінкових обмежень контролюючого власника корпорації, а й на рівень інвестиційної привабливості останньої, здатність її забезпечувати належною мірою концентрацію капіталу для господарських потреб, що є головним для великого підприємства [10, ст. 215].

Аналізуючи континентальну систему права варто зазначити наступний поділ корпорацій: господарські товариства, які включають повні, командитні, акціонерні товариства; господарські об'єднання — концерни, холдинги, синдикати; наступна група — об'єднує кооперативи, орендні й державні підприємства; а також виділяють негосподарські союзи і асоціації.

Поділяючи корпорації на національні та міжнародні, другої групи слід віднести: транснаціональні корпорації, багатонаціональні корпорації, міжнародні корпоративні союзи, глобальні корпорації.

З огляду на вищезазначені тлумачення "корпорації", на нашу думку, одним із найбільш вдалих є визначення поняття "корпорація" — це організація, яка має на меті

Таблиця 1. Основні типи корпорацій

Ознака	Тип	Основний зміст
Організаційно-правовий статус	Акціонерне товариство	Об'єднання капіталів для здійснення певної господарської діяльності шляхом продажу акцій на умовах обмеженої майнової відповідальності та відособлення власників від управління спільним бізнесом
	Товариство з обмеженою відповідальністю	Об'єднання капіталів та обмеженого кола осіб для здійснення певної господарської діяльності шляхом внесення паїв у матеріальній, грошовій та іншій формах на умовах обмеженої майнової відповідальності та безпосередньої участі в управлінні бізнесом
	Командитне товариство (S-корпорація)	Об'єднання осіб, з яких одні є головними чи діючими партнерами, котрі несуть повну і солідарну майнову відповідальність, а інші — пайовиками (акціонерами) без особистої відповідальності та участі в управлінні
	Повне товариство	Об'єднання кількох осіб, які вкладають у бізнес свій капітал та несуть повну і солідарну майнову відповідальність за його результати
Форма власності	Приватні корпорації	Власниками корпорації є приватні особи, інші компанії, частково держава
	Державні (публічні) корпорації	Власником корпорації є держава в особі уряду чи місцевого органу влади (якщо у її власності контрольний чи більший за нього пакет акцій)
Цільова функція	Комерційні корпорації	Створюються з метою одержання їх власниками прибутку
	Некомерційні корпорації	Їх створення переслідує неекономічну мету (неприбуткова організація)
Спосіб участі у капіталі	Корпорації відкритого типу	Активно продають свої акції на відкритому ринку, змінюючи своїх власників
	Корпорації закритого типу	Не виставляють своїх акцій на відкритий ринок, забезпечуючи цим повний контроль за власністю компанії
Залежність від інших компаній	Дочірні корпорації	Повністю або частково належать іншим корпораціям чи материнським компаніям, які контролюють їхню діяльність
	Холдингові компанії	Особливий тип материнської компанії, яка майже не втручається в діяльність дочірньої, а лише володіє її акціями як інвестованим капіталом
Організаційна структура	Корпорація як фірма (простий тип)	Взаємовідносини акціонерів та корпорації здійснюються через загальні збори акціонерів, постійно діючі представницькі та виконавчі органи управління
	Концерн	Група підприємств (дочірніх компаній), об'єднаних навколо іншого, головного підприємства (материнської компанії), яке координує і контролює певний комплекс виробничих одиниць через акції
	Конгломерат	Об'єднання в рамках спільної структури різних, технологічно не зв'язаних між собою підприємств у спекулятивних цілях — виграшу на грі курсів акцій
	Картель	Об'єднання незалежних підприємств, яке передбачає координацію маркетингової діяльності його учасників та окремих елементів бізнес-планування на договірній основі (по суті, угода про поділ ринку на основі договірних цін та умов збуту продукції)
	Синдикат	Об'єднання підприємств на договірній основі, яке централізує їхню комерційну діяльність
	Консорціум	Тимчасове об'єднання (угода) підприємств з метою мобілізації значних ресурсів для реалізації певного взаємовигідного економічного проекту
Територіально-національні масштаби	Національні корпорації	Створюються та діють на території певної країни
	Транснаціональні корпорації	Корпорації, створені в тій чи іншій країні, але їх діяльність має глобальний характер і забезпечується через широкую мережу філій та дочірніх підприємств у різних країнах
Галузь (сфера) діяльності	Моногалузеві корпорації	Розрізняються за видом господарської діяльності та характером операцій (промислові, торговельні, транспортні, фінансові та інші корпорації, включаючи їх поглиблену диференціацію)
	Диверсифіковані корпорації	Багатогалузеві корпорації, в рамках яких об'єднуються (інтегруються) різнопрофільні та технологічно однорідні види діяльності
Спосіб створення	Створені при започаткуванні підприємницької справи	
	Створені в процесі реорганізації приватних підприємств (інкорпорування)	
	Створені в процесі приватизації державних підприємств	

певні цілі, діє на благо суспільства, наділена певними правами, є юридичною особою, діє на постійній основі і несе обмежену відповідальність. Члени корпорації об'єднуються на добровільних засадах з метою координації діяльності й колективного вирішення завдань, підвищення конкурентоспроможності продукції, яку вони випускають, розширення її асортименту, зовнішньоекономічної діяльності, раціональних господарських зв'язків, ефективного використання ресурсів, надійності матеріально-технічного забезпе-

чення, вирішення соціальних питань. Члени корпорації зберігають свою господарську самостійність, права юридичної особи, але можуть добровільно делегувати виконання своїх функцій.

Безумовно, дане поняття корпорації не можна вважати точним: законодавства різних країн закріплюють наявність певних особливостей. Так, для права США характерна наявність наступних критеріїв, за якими організація відноситься до групи корпорацій: статус юридичної особи; принцип обмеженої відповідальності; безстрокове існу-

вання; вільна передача акцій; централізоване управління — обов'язковість наділення управлінськими функціями спеціалізовані органи управління.

На зарубіжних ринках корпорація у правовому розумінні — це група осіб, які надали певній свої частині юридичне визнане право бути самостійним утворенням з власними правами, привілеями та обов'язками. Більше того, корпоративне управління розглядається як сума зобов'язань перед акціонерами, як організаційна угода, за якою певна компанія репрезентує і обслуговує інтереси своїх інвесторів.

У російських умовах господарювання термін "корпорація" використовується для визначення господарюючого суб'єкта, створеного декількома юридичними особами, причому не виключаючи участі фізичних осіб. Кожен із осіб може розглядатися в якості самостійного економічного суб'єкта, пов'язаного з іншими майновими відносинами, суспільним веденням бізнесу, спільною метою, інтересом, організаційною структурою.

В українському законодавстві до 2005 р. корпорацією визнавалося — договірне об'єднання підприємств на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників. Корпорація в своїй діяльності повинна керуватися установчим договором і статутном. Вищими органами є рада і правління.

З 2005 р. після прийняття Господарського та Цивільного кодексів, в останньому вказано, що "корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб" [12].

На думку вітчизняних економістів, прийнятий у Господарському кодексі підхід до визначення корпоративного підприємства є занадто широким, що призводить до того, що в цю групу включаються організаційно-правові форми суб'єктів господарювання, котрі не мають притаманні акціонерним товариствам переваги, зокрема

стосовно залучення фінансових ресурсів. Так, до кола корпоративних підприємств у Господарському кодексі відносяться як товариства з обмеженою відповідальністю, а також додатковою, повні та командитні товариства, кооперативи тощо, котрі мають суттєві відмінності стосовно їх створення та функціонування. Тому доцільно було б класифікувати корпоративні підприємства залежно від особливостей їх створення. У національному законодавстві, крім вищезгаданого поняття "корпорація", знайшли своє відображення наступні інтегровані структури, такі як асоціації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, холдинги та промислово-фінансові групи [11].

Асоціація — договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств-учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями.

Консорціум — тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проєктів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, в порядку, визначеному його статутном. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.

Концерном визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відно-

синах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

Успішною, як показує ринкова практика, виявилася така організаційна форма акціонерного капіталу, як концерн. Концерном вважається об'єднання підприємств, які мають обмежену самостійність, єдине ядро власності й контролюючий орган. В основі системи управління концерном лежить використання всіх компонентів менеджменту. Поняття "концерн" часто означає крупні промислові корпорації, наявність в яких кредитно-фінансових спілок достатньо розповсюджене, хоча останні мають підпорядковану роль.

Одна з найпоширеніших форм монополістичних об'єднань підприємств різних галузей (промисловості, торгівлі, банків тощо) на основі спільних виробничо-комерційних інтересів, а часто й фінансової залежності від одного чи групи підприємств, які володіють більшою частиною акцій концерну.

Холдингові компанії (від англ. holding company "компанія, що володіє/тримає") — юридичні особи, які є власниками інших юридичних осіб або здійснюють контроль над такими юридичними особами, як пов'язані особи.

Зазвичай це відкрите акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

Також під холдинговою компанією розуміють групу суб'єктів господарювання — юридичних осіб, які здійснюють управління підприємствами за рахунок переважної участі в статутному фонді чи шляхом володіння контрольним пакетом акцій інших компаній.

Розглянуті базові поняття, які застосовують у зарубіжній та вітчизняній літературі, а також зафіксовані у національному правовому полі, дозволяють класифікувати структуру корпоративного сектора економіки таким чином (рис. 1) [13, с. 99].

Отже, перш за все, доцільно визначити корпоративний сектор як основний елемент національної економіки, без якого важко уявити ефективне функціонування економіки, розвиток ринкових відносин та підвищення темпів економічного розвитку. Його, в свою чергу, слід структурувати на акціонерний та неакціонерний корпоративні сектори, перший з яких включає суб'єкти господарювання, які використовують акціонерне товариство як первинний, так похідний елемент в інтегровані корпоративні структу-



Рис. 1. Структура корпоративного сектора економіки України

ри: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни другий — інші господарські товариства, а саме: товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, кооперативи тощо.

Структура корпоративного сектора, визначення організаційно-правової специфіки його складових елементів у економічній та правовій літературі тлумачиться по-різному: до корпоративного сектора відносять або лише акціонерні товариства, або майже усі господарські організації, котрі базуються на членстві, або, крім господарських товариств, ще й різного роду асоціативні утворення (міста, селища, асоціації, спілки тощо). Очевидно, для цілей різних досліджень кожна позиція має раціональну основу й право на існування. Ми погоджуємося з думкою А.Сірко про поняття корпоративного сектора в економіці як сукупності, представлені:

— усіма організаційно-правовими формами господарювання, в основу утворення яких покладено принцип корпоративізації або злиття капіталів (первинний рівень);

— крупними корпоративними структурами, що формуються на основі володіння частками капіталу та неформальній основі [10, с. 235].

Також А.Сірко пропонує поповнення корпоративного сектора за рахунок малих та середніх за розміром пайового капіталу фірм,

які, власне, й виникають на основі новітніх технологій, сумісних із децентралізацією, демасифікацією чи фрагментацією виробництва, тобто таких, що допускають автономне функціонування виробничого процесу. З огляду на ці тенденції варто говорити не про витіснення корпорації інших організаційних форм підприємництва, а про зайняття усіма "своїх" ринкових ніш. Уважнішому погляду відкривається й те, що й ці структури походять або від початку свого існування уже функціонують в орбіті потреб та інтересів великого бізнесу на акціонерній основі.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначене, можемо стверджувати, що значну питому вагу в корпоративному секторі України займають акціонерні товариства, а також товариства з обмеженою відповідальністю, у яких управління відділене від власності; державні та комунальні корпоративні підприємства; споживчі кооперативи; інтегровані корпоративні структури.

Формування ринкових відносин в Україні показує, що розвиток корпоративних підприємств, зумовлений його перевагами порівняно з іншими формами підприємницької діяльності. Зокрема, корпоративний сектор економіки сприяє росту виробництва, збалансованості інтересів різних корпора-

тивних підприємств, які поширені на різні галузі, а інколи і країни, використання інноваційних технологій, стимулювання росту інтелектуального капіталу шляхом постійного навчання своїх працівників. До недоліків, які притаманні корпоративній формі підприємництва, можна віднести: зловживання капіталом окремих акціонерів та власників облігацій, незахищеність прав дрібних акціонерів, а також недосконалий механізм державного регулювання та слабка законодавча база.

Література:

1. Про акціонерні товариства: Закон України № 514 — IV від 17.09.2008р. // ВВР. — 2008. — № 50—51. — С. 384.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Соцэкгиз, 1962. — 684 с.
3. Маркс К. Економічні рукописи 1857—1861 років (Первісний варіант "Капіталу"). Частина друга // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. Т.46. Ч.ІІ. — К.: Держполітвидав України, 1982. — С. 5—360.
4. Маршалл А. Принципи економічної науки (Реферат підручника). — К.: АДС "УМК Центр", 2001. — 211 с.
5. Економічна енциклопедія. Т. 2 /Редкол.: Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний, О.А. Устенко та ін. — К.; Тернопіль: ВЦ "Акад.": Акад. нар. госп-ва, 2000. — 856 с.
6. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / Под ред. М.Ю. Тихомирова. — М.: 2000. — 526 с.
7. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. — К.: Юрінкон Інтер, 2002. — 528 с.
8. Большой юридический словарь / Под ред. А.Я.Сухарева, В.Е.Круткин. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 704 с.
9. Большой экономический словарь / [ред. А.Н. Азрилян]. — М.: Институт новой экономики, 2002. — 864 с.
10. Сірко А.В. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії і практики. — К.: Імекс, 2004. — 413 с.
11. Господарський кодекс України № 436 від 16.01.2003р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — С. 462.
12. Цивільний кодекс України № 435 від 16.01.2003р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — С. 461.
13. Федулова Л.І. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України. — К.: вид-во УкрІНТЕІ, 2007. — 812 с.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2010 р.